

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ, КУЛЬТУРИ І ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ В НАШОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Для кожного з нас минулі роки були роками серйозних випробовувань і перевірок власних позицій щодо подальшого розвитку науки. Зусилля вивіської, академічної науки мають бути спрямовані на задоволення духовних потреб не лише мистецької еліти, а й на обдаровану молодь, яка б змогла повною мірою розкрити свій творчий та науковий потенціал. Мусимо за головні пріоритети нашої діяльності взяти положення «Державної програми підтримки розвитку сучасного мистецтва і культури», де сказано, що ми повинні зберігати і розвивати творчий потенціал майстрів, особливо молоді, підтримати їх талант, захистити від кон'юнктури та некерованих, в умовах ринку, процесів комерціалізації, які не сприяють формуванню високих естетичних смаків.

У цій статті ми розглянемо окремі проблеми відродження духовності нашого народу і у такий спосіб спробуємо привернути увагу влади і громадськості до цього дуже важливого питання, адже сила і міць держави ґрунтується на духовності її народу. Тому науковці та діячі культури повинні плідно працювати у вибраному державою напрямку, виступаючи об'єднавчою ланкою між органами державного управління та народом.

Для всебічного забезпечення демократизації та гуманізації нашого суспільства важливою є роль громадськості у справі відродження духовності, збереження минулого і формування нового творчого потенціалу високоморальної особистості.

Від цінностей, якими керуються держави, нації, суспільні групи, індивіди, значною мірою залежить не тільки зміст і напрям людської історії, але й те, чи буде ця історія мати продовження, чи вона обірветься. Тому розкриття засад формування духовності є одним з найважливіших завдань сучасної науки і культури, вагомість яких, як чинників формування духовних цінностей особистості, залежить від двох аспектів: проблеми відродження традиційного та збереження здобутків сучасності. До цього процесу повинні долучитися провідні теоретики і практики, щоб допомогти сформувати і виховати національну духовну еліту України, бо тільки шляхом залучення

молодих високопрофесійних кадрів до вирішення задач науки і культури на новому етапі закладаються одвічні моральні цінності та духовне бачення світу.

Широкому загалу відомо, в якому стані зараз знаходяться наука і культура. Незадовільний економічний стан країни впродовж багатьох років негативно позначався не тільки на розвитку усього суспільства, але й на сучасному стані культури і науки. Проблем назріло багато і вони потребують перегляду та глибшого і ґрунтовнішого наукового переосмислення.

Постає чимало невідкладних питань пов'язаних із формуванням більш чіткої науково обґрунтованої системи в царині охорони, реставрації й збереження пам'яток культури та мистецтва. Наявні установи такого профілю підпорядковані різним відомствам, їхня робота належним чином не координується, розпоршуються кошти, й ефективність роботи не може задовольнити назрілі вимоги. У минулі роки митці неодноразово зверталися із пропозиціями та проектами стосовно об'єднання науковців і реставраторів в одне централізоване управління для ліпшої координації й ефективності їхньої діяльності у цих галузях, але віз і нині стоїть на тому ж місці.

Спеціалізовані виші та мистецькі навчальні заклади різних рівнів акредитації підпорядковано різним відомствам. Вони практично роз'єднані, а їхня діяльність у підготовці та дослідженні фундаментальних наукових праць не координується належним чином.

Не остаточно розв'язано багато питань пов'язаних з оновленням методичних принципів та підготовкою високопрофесійних викладацьких наукових кадрів.

Уся ця робота має виконуватися за чіткими планами на основі передових світових досягнень і технологій і має сприяти більш ефективному професійному впровадженню в життя національних наукових ідей, які накопичував наш народ протягом століть.

Тож формування і збагачення національної культури — це передача прийдешнім поколінням духовних цінностей, соціально-історичного досвіду українського народу засобами високого мистецтва і культури, до якого всі ми маємо безпосереднє відношення. Виховна результативність цього процесу полягає у здатності й потребі людей сприймати, розуміти і примножувати духовні надбання свого народу, у розвитку національної самосвідомості, патріотичних почуттів, рис національного характеру.

Українці ще з давніх-давен знані як музично-співоча нація, нація митців і новаторів, чия творчість дивує сучасників. Більш ніж десять століть християнство йде поруч з образотворчим мистецтвом, співом і музикою, літературою, етнографією, фольклором. Все це має могутній ідейно-моральний потенціал, що спроможний зрушити будь-яку справу з мертвої точки. Крім

цього, виховання мистецтвом стимулює і коригує природний духовний розвиток людини, інтелектуальну діяльність і спрямовує творчі зусилля.

Високий рівень злитності й невід'ємності різних видів мистецтва в єдиному творчому процесі, що має демонструвати, як стверджують митці, мистецький синтез, де кожний вид мистецтва є важливим і незамінним в єдиному художньому цілому.

Отже, найсуттєвіші наші наукові досягнення мають полягати не тільки в тому, щоб сприяти вихованню людини, її характеру, світобаченню, але й у тому, щоб прийдешні покоління вміли правильно зберігати порядок вартостей. Тобто мистецькими засобами виховувати розуміння української культури, формувати духовні цінності особистості.

Давньогрецькі філософи говорили, що коли народ не має власної культури, то з впевненістю можна стверджувати, що немає й самого народу. «Краса виховує людину» — це твердження не викликає жодного заперечення. Але на превеликий жаль, ми забуваємо інше, що «краса» — поняття вічне, і не потрібно нічого вигадувати, а просто треба вміти використовувати те, що вже протягом тисячоліть є поруч і сьогодні потребує опіки як з нашого боку так і з боку держави. Але давайте поміркуємо, як дбає наша держава про молодих науковців і діячів культури і мистецтва. Навести можна лише один приклад: вже багато років поспіль постає питання про створення НДІ з проблем реставрації та охорони пам'яток. На необхідності його відкриття давно наполягає культурна громадськість з метою професійного науково-практичного підходу у вирішенні відповідних проблем, у консолідації сил для відновлення, реставрування безцінних архітектурних, образотворчих, етнографічних скарбів української культури.

Сьогодні, на мою думку, не варто глибоко змінювати традиційні методи роботи, а потрібно більш ефективно та професійно впроваджувати в життя вже напрацьовані. Виховання нації шляхом долучення до духовних цінностей мистецтва має сприяти відродженню національного духу, самотності, традиції та неповторності українського народу.

Однак зусилля держави, протягом останніх років, у галузі науки, освіти, культури не дають підстав для оптимізму. І тому ми повинні певною мірою перебрати на себе виконання важливих завдань з подальшого розвитку українського мистецтва, відродження національних традицій, проведення фундаментальних досліджень з історії становлення і розвитку художньої культури України, вивчення та наукового узагальнення кращих світових тенденцій і досягнень у розвитку мистецтва.

Академія мистецтв України функціонує вже понад два десятиліття. На цьому шляху були як падіння, так і злети. За цей період її члени та співробітниками провели велику роботу. Діяльність Президії Академії

була спрямована на розв'язання найважливіших питань розвитку національного мистецтва, утвердження його ролі в державотворчому процесі, наукового дослідження проблем теорії та історії мистецтва, піднесення творчої активності митців, поглиблення професійної підготовки фахівців, розширення впливу Академії на розвиток духовної культури в регіонах.

Позитивною ознакою стало поліпшення організаційно-методичного та мистецького процесів, видання збірників наукових праць «Мистецтвознавство України», «Мистецькі обрії», «Художня культура. Актуальні проблеми» та «Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини», в яких порушено важливі проблеми збереження національних традицій і подальшого розвитку нашої культури, опанування нею світового культурного простору. За цей період проведено низку важливих акцій з метою виховання творчої молоді, науково-теоретичні конференції з питань стану та перспективи розвитку музичної, театральної, художньої та кіноосвіти, українського мистецтвознавства тощо. Науковці Академії та учені мистецьких навчальних закладів продовжують цілеспрямовану роботу з підготовки фундаментальних видань з історії українського мистецтва, де будуть розкриті етапи й тенденції розвитку образотворчого, музичного, театрального та кіномистецтва України. Подібні наукові видання мають, передусім, об'єктивно розкрити історію розвитку культури українського народу, відобразити всю складність історичного розвитку нації та її культури, що віками зазнавала утиску різних режимів і все ж зберегла свою національну самобутність.

Крім цього членами Академії було видано низку монографій, а саме: «Театр між Гітлером і Сталінін» В.М. Гайдабури, «Українське мистецтво ХХ століття в художній критиці» М.О. Криволапова, «Академія музичної еліти України» А.П. Лашенка (у співавторстві), «Спогади про любов» М.П. Мащенко, «Кричевські й українська художня культура. Василь Кричевський» В.В. Рубан, «Автентичність мистецтва» М.Є. Станкевича, «Андрій Чебикін — крила щедрої душі» та «Пластика Петра Капшученка» О.К. Федорука тощо, складено наукові посібники і підручники, написано численні статті до спеціалізованих видань «Президент», «Золота книга України», «Український театр», «Музика», «Образотворче мистецтво», «Кіно-Театр», «Народне мистецтво», «Українське мистецтво» тощо.

Але незважаючи на певні успіхи, такий стан речей надалі не може продовжуватись в українській мистецтвознавчій науці. Якщо ми хочемо, аби обсяги наукових і науково-популярних видань збільшувалися, слід систематично звертатися до уряду з пропозиціями щодо юридичного врегулювання даної проблеми. Чому в Україні про державну довгострокову програму фундаментальних наукових досліджень і видань вже давно забули?

Потрібно окрім переговорного процесу з урядом знаходити додаткові можливості для опублікування наших праць, які допоможуть людям як в Україні так і за її межами краще вивчити культуру великого європейського народу, підняти духовність нації та відродити святині держави. Безперечно, всі ці заходи допоможуть привернути увагу світової спільноти до нашої держави та її культури.

Ще одним пріоритетним напрямком діяльності Академії, на майбутнє, має стати поглиблення зв'язків з міністерствами, відомствами, вищими і середніми спеціалізованими вузами, національними творчими спілками, мистецькими організаціями та колективами.

Виходячи із постанов уряду, що спрямовані на підтримку розвитку мистецтва та утвердження сучасного мистецтва в Україні, створення належних правових і економічних умов для розвитку сучасного мистецтва в усіх галузях, посилення його впливу на громадськість та зацікавлення масового глядача, Президія НАМ України і надалі мала б сприяти вдосконаленню науково-творчої діяльності відділень, піднесенню активності провідних митців, науковців, критиків, поглибленню професійної підготовки фахівців, подальшій реалізації планів фундаментальних досліджень для усіх видів мистецтва.

Важливим завданням Президії НАМ України має стати розроблення пропозицій щодо ширшого залучення членів Академії до роботи в комітетах та комплексних науково-методичних радах з питань збереження видатних творів сучасного малярства, охорони пам'яток історії та культури, створення пам'ятників видатним діячам України і погодження програм та проєктів містобудівних, архітектурних і ландшафтних перетворень в охоронних зонах загальнонаціонального значення. Крім цього, слід активніше використовувати науковий потенціал членів Академії в роботі з оновлення нормативно-правової бази культури і мистецтва, особливо в розробці проєктів законів та інших нормативно-правових актів про спонсорство, авторських прав митців, інтелектуальної власності та соціального захисту діячів культури і мистецтва.

Серйозною проблемою сьогодення є масове викрадення духовних надбань з архівів та музеїв України. У цьому контексті Президія НАМ України має активніше співпрацювати з комісією із питань повернення в Україну культурних цінностей та розробити спільні заходи щодо більш ефективного захисту національних інтересів держави, пов'язаних з їхнім переміщенням, запобігання втратам культурних надбань, заподіянням шкоди міжнародному престижу держави. Крім цього, Академії слід розробити і подати до Міністерства культури України основні напрямки національної музейної політики, підтримки фундаментальних і прикладних наукових досліджень у музейній галузі.

Академія й надалі сприятиме розвитку творчих ініціатив молодих митців, проведенню акцій «Мистецтво молодих» з метою виявлення нових талановитих імен, які б з гордістю могли представляти Україну в світі.

Світова практика переконливо доводить, що успішний розвиток будь-якого суспільства значною мірою залежить від його культури. Політична, соціальна, економічна, й культурна сфери не лише взаємозалежні, вони глибоко проникають і впливають одна на одну. Творення, збереження й розвиток культури є головним змістом сучасного історичного процесу. Саме тому дуже важливим є усвідомлення, що наймогутнішим чинником формування особистості людини завжди були й будуть засоби масової інформації, від найновіших цифрових до традиційних — газет, книжок, журналів. Потужна індустрія мас-медіа (телебачення, кіно, радіо, відео, видавнича сфера, шоу-бізнес), що охопила всі сфери нашого життя, поки що, на жаль, яскраво висвітлює лише бідність, інертність і застарілість теоретичних розробок у сфері культурної політики, брак свіжих концептуальних ідей. Творення нової національної самобутності, яка б базувалася на традиції і орієнтувалася на світовий культурний досвід, в умовах надмірної комерціалізації культури та залишкового принципу її фінансування з боку держави — справа ентузіастів, у яких ще не вичерпався запал і не зникло бачення перспективи.